

Skilsmisse og gengifte?

En radikal fejlfortolkning af ægteskabspagten – og et nødvendigt korrektiv

af Jesper Veiby

Artiklen må frit videreformidles,
blot det sker uforandret.

jesper@veiby.dk

www.jesperveiby.dk



Ægteskabet er en grundlæggende institution, som kristne altid har løftet op, men hvor man i en falden verden også er nødt til at navigere i de situationer, der ikke lever op til idealerne. Her er en af problemstillingerne spørgsmålet om gengifte, altså om den fraskiltes mulighed for at gifte sig igen. Der er både teologiske og sjælesørgeriske aspekter i dette, men særligt én påstand, som af nogle nærmest ophøjes til et dogme, vanskeliggør den genoprettelse og den nye start, som ellers implicit ligger i evangeliet, og den påstand fortjener at blive adresseret.

Tankegangen bag påstanden er, at når Jesus i Luk.16,18 siger, "enhver, som skiller sig fra sin hustru og gifter sig med en anden, begår ægteskabsbrud, og den, der gifter sig med en fraskilt kvinde, begår ægteskabsbrud",¹ så kan det kun betyde, at ægteparret fortsat er gift i Guds øjne, fordi ordet "ægteskabsbrud" indikerer dette. Implicit, at ægteskabspagten er ubrydelig, ikke blot at den ikke (uden grund) *må* brydes,² men ikke *kan* brydes, og at Gud fortsat betragter parret som gift, uanset om mennesker måtte anse dem for fraskilt. Et eventuelt nyt seksuelt forhold må derfor i Guds øjne opleves og betragtes som et sidespring med en, man ikke er gift med, uanset om samfundet omkring anerkender det nye ægteskab som gældende.

Hvis dette synspunkt fastholdes konsekvent, så må den, som gifter sig igen, derfor betragtes som levende i synd med de deraf følgende konsekvenser.³ Ligeledes må den eneste tilladte løsning være, at man forlader sin nye ægtefælle og finder tilbage til sin første (og i Guds øjne rigtige). Eventuelt at de to fraskilte fortsætter et liv i cølibat hver for sig, hvis uoverensstemmelserne er uoverstigelige. Positionen er simpel, stringent og konsekvent, og det er måske forklaringen på dens relative popularitet.

På den anden side er det let at forestille sig situationer, der bedst kan betegnes som kontraintuitive. Man kan f.eks. forestille sig et ægtepar i 40'erne, som kommer til tro, men hvor tilfældet er, at han i sin ungdom som 19-årig var gift med en anden i en kort årrække. Må han derfor nu forventes at skille sig fra sin nuværende hustru (eller skulle man skrive "hustru" i gåseøjne?) og forlade eventuelle børn, for at søge at genoprette et forhold, der for længst er dødt?

Eller man kan forestille sig en kvinde i 20'erne, hvis mand falder fra troen og forlader hende for en anden, og hvor hun – trods sagesløs – må afstå fra et nyt ægteskab, fordi ægteskabet jo fortsat er intakt i Guds øjne, og forpligtelsen gælder begge veje, herunder hendes forpligtelse til at forsøge at få ham tilbage på trods af, at han er videre i livet med en ny familie, børn og børnebørn? Det kan her opleves paradoksalt, at en ny troende med adskillige samleverer bag sig fra tidligere forhold ubetinget kan tilbydes en frisk start i det kristne fællesskab og vil have kirkens velsignelse til at gifte sig, mens en anden med et enkelt mislykket ægteskab bag sig nægtes en tilsvarende ny begyndelse.

Disse indvendinger er naturligvis ligegyldige, hvis dette er de retningslinjer, som Guds Ord udstikker. Ja, indvendingerne kan rubriceres som intet andet end blødsøden humanisme, som qua sin natur vil opleve Guds Ord som kontraintuitivt. Men indvendingerne henter sin styrke på to fronter. For det første fordi tilhængerne af omtalte syn sjældent er konsekvente.⁴ Ofte er andre regler pludselig i spil hos disse, hvis der er børn i det nye ægteskab, eller hvis et tidligere ægteskab var indgået, før man kom til tro, selv om alt dette er ligegyldigt, hvis præmissen er intakt, og Gud alene betragter det første ægteskab som gældende. At man har gjort sin elskerinde gravid, berettiger jo næppe heller til at fortsætte affæren. For det andet forekommer en sådan fortolkning kontraintuitiv i lyset af evangeliets generelle tone af nåde og genoprettelse. Eller sagt på en anden måde, der er en dissonans, som i det mindste kalder på grundigere overvejelser.

Tekstens præmisser

Det er værd at bemærke, at i det konkrete tilfælde er argumentet reelt ikke et argument ud fra teksten, "der står skrevet", men et indirekte argument ud fra det, der står skrevet, hvor man implicit siger, at "der står skrevet" og samtidig siger "og der kan kun være én præmis bag dette". Problemet er, hvis præmissen er forkert, og andre præmisser bedre harmonerer med resten af Skriften. Her må præmissen testes på andre skriftsteder, og hvis disse modsiger præmissen, men andre præmisser passer med alle

¹ Tilsvarende eller lettere modificerede udgaver findes i Matt.5,32; Matt.19,9; og Mark.10,11-12.

² Matt.19,6

³ Afhængig af forståelse gælder dette alt fra tab af frelse, udelukkelse fra kirkens fællesskab, til tab af adgang til tjeneste i kirken.

⁴ Selv om en sådan inkonsekvens i princippet er ligegyldig for påstandens rigtighed, så afslører den, at tilhængere af et sådant syn selv ser det kontraintuitive i en række situationer.

skriftsteder, så må disse præmisser udgøre en mere sandsynlig forståelsesramme, og den fejlagtige præmis må i hvert fald kunne udelukkes. Indrømmet, *hvis* et indgået ægteskab altid er intakt i Guds øjne, uanset utroskab, skilsmisse, frafald og andre omstændigheder, så kunne det komme til udtryk, som det gør i Jesu ord, men samme præmis skal så være synlig i alle andre bibeltekster om samme emne.

At der er præmisser for de fleste tekster, og at vi bevidst eller oftere ubevidst opererer med sådanne, bekræftes let af andre problemstillinger. Er den "urenhed", som ofte nævnes i Mosebøgerne, f.eks. en moralsk urenhed, som afspejler synd, eller et synonym for agtpågivenhed i forhold til noget usundt, giftigt eller smittefarligt? Er der noget særlig farligt ved vin, eller er præmissen bag Ef.5,18 et generelt forbud mod beruselse? Eller er Paulus' princip om først at opsøge etniske jøder bygget på en præmis om, at man skal dette, eller måske på en præmis om, at man i en fremmed kontekst først bør opsøge "sine egne". Vi kan ikke blot "tage teksten, som den står", hvis vi derved implicit omfavner præmisser, som modsiges af andre skriftsteder.

Modstridende eksempler

Et oplagt eksempel, som modsiger den førnævnte præmis om det bestående ægteskab, er Jesu egne ord om, at det kun gælder, hvis man forlader ægtefællen "af anden grund end utugt".⁵ Uanset, at der måske her kun gives et begrænset antal skilsmissegrunde, så forekommer præmissen om, at det første ægteskab er intakt at være uforeneligt med Jesu egne ord. Hvis der ved indgåelsen af ægteskabet stiftes en ubrydelig pagt, som får Gud til i al fremtid at betragte parret som gift, så ville og måtte han jo også gøre dette i tilfælde af utroskab, men Jesu ord synes her at antyde, at dette ikke er tilfældet, fordi den pågældende ikke bedriver hor, når betingelsen om utroskab er opfyldt.

Et andet modeksempel ville være Paulus' ord i 1.Kor.7,15 om, at den troende "ikke er bundet" (i andre oversættelser "fri"), hvis en ikke-troende ægtefælle måtte forlade denne. Nogle vil argumentere for, at dette alene betyder "fri fra seng og bord", og altså ikke forpligtet til samliv og fælles husholdning, men fortsat forpligtet på seksuel troskab i det bestående ægteskab. Det forekommer dog en smule

kunstigt, da den, som måtte være blevet forladt, allerede er "fri" i så henseende, fordi den tidligere ægtefælle er ude af vedkommendes liv og hverdag. At Paulus skulle belære om, at man er noget, man allerede er, giver ikke mening, og når den troende i 1.Kor.7,27 formanens til ikke at blive "løst" eller "fri", og enken i 1.Kor.7,39 er "fri" til at gifte sig igen, så må samme forståelse være gældende for den, der iflg. 1.Kor.7,15 er blevet forladt. Her er det interessant nok ikke kun ved utroskab, at friheden gives, men det er alene ægtefællens forkastelse af ægteskabet, som sætter fri.

Endelig er det værd at nævne Moselovens explicitte forbud mod at vende tilbage til sin første ægtefælle, hvis denne efter skilsmissen har giftet sig med en anden, men derefter igen er fri grundet skilsmisse eller ægtefællens død.⁶ Uanset intentionen bag reglen, så underminerer den de eksempler, som er nævnt i indledningen, hvor der netop påstås at være en forpligtelse til at genoptage det første ægteskab uden hensyn til efterfølgende ægteskaber. Ja, hvis den første ægtefælle er den, man under hele forløbet i virkeligheden har været gift med i Guds øjne, hvad kunne så være rigtigere end at tage denne tilbage, nu muligheden igen opstod?

Mulige alternativer

Naturligvis er Skriften ikke i modsætning til Skriften, men derimod kan det ske, at læsningen og tolkningen af konkrete skriftsteder er forkert, og at de udledte præmisser er falske. Hvis spændingen skal løses, så skylder vi derfor (mulige) svar på, hvordan Jesus ord⁷ i i stedet kan eller skal forstås.

En mulighed, som ikke helt kan afvises, er at "ægteskabsbrud" kan være anvendt illustrativt analogt til Bjergprædikenens andre skarpe pointer. I så fald skal det forstås som et billede på, at situationen er fundamentalt i strid med Guds skabervilje og oprindelige intentioner. Men da Gud qua syndefaldet tillader nødløsninger, f.eks. skilsmissebrevet, er det ikke en form for synd, der tilregnes den pågældende, men alene en metaforisk synd, som afspejler vilkårene i en falden verden.

Et andet og nok bedre forslag er det faktum, at ordet for at "skille sig fra", som Jesus anvender, ikke nødvendigvis betyder "at søge skilsmisse", men også blot at "sende væk" eller at "skille sig af med".

⁵ Matt.5,32

⁶ 5.Mos.24,1-4

⁷ Fra Luk.16,18; Matt.5,32; Matt.19,9; Mark.10,11-12

Altså, at ægteskabet fortsat er intakt, men ensidigt er blevet afbrudt af manden, uden at skilsmissemis er formaliseret. Da kvinden ikke kunne søge skilsmisse efter jødisk lov, efterlod det hende i en urimelig situation, hvor hun var forhindret i at finde en ny ægtefælle og i datidens samfund uden mange muligheder for at forsørge sig selv. En sådan forståelse stemmer fint med Jesu ord om, at Moses gav muligheden af en skilsmisse via skilsmissebrevet på grund af menneskers hårdhjertethed,⁸ idet skilsmissebrevet tillod den anden part at komme videre i livet. Men implicit også – i tråd med det foregående argument – at Gud ikke regnede det gamle ægteskab for intakt, idet Gud umuligt kunne påbyde en løsning, der forudsatte fortsat synd. Her er betegnelsen ”ægteskabsbrud” kun anvendelig ved brud på et bestående ægteskab. Men Jesu ord giver mening derhen, at i et sådant forhold, hvor kvinden blot er sendt væk, ville hun begå utroskab i et nyt forhold eller ægteskab, fordi det gamle ægteskab her fortsat var intakt. Det forklarer tilmed vendingen ”af anden grund end utugt”, fordi den pågældende i dét tilfælde allerede havde begået denne synd, og det derfor ikke er det nye ægteskab, som forårsager dette. Endelig vil det stemme med Paulus’ formaninger i 1.Kor.7,10-11 om at blive forsonet eller forblive ugift, hvis også dette angår situationer, hvor skilsmisse legalt ikke kunne opnås, og et nyt ægteskab derfor ikke var en mulighed.

Et tredje alternativ, som også vil forklare det generelle princip i ”den, som...”,⁹ og som derfor ikke snævert angår kvinders stilling i datiden, er det lille ord ”og”. ”Den, der skiller sig fra sin hustru af anden grund end utugt og gifter sig med en anden...” er den første ægtefælle utro. Vi kan søge et sådant bindeled belyst i andre passager, f.eks. referencen til tyve, ”der bryder ind og stjæler”.¹⁰ Det er teknisk set korrekt, at to begivenheder omtales, nemlig et indbrud og et tyveri, men vi læser dem som forbundne. Vi ville aldrig forarget tænke, at ”uha, uha, han har brudt ind, og nu stjæler han tilmed”, men vi forstår, at tyven har brudt ind *for at* stjæle, og at det er én og samme lovovertrædelse. Det lille ord ”og” i Jesu ord må naturligt læses på samme måde. Den mand, som med klicheens eksempel skiller sig fra sin hustru *for at* gifte sig med sin sekretær, men som ikke før dette

har haft sex med sekretæren, har måske teknisk set ikke været sin hustru utro, men rammes indlysende af Jesu ord og er under samme dom. Det er derimod ikke indlysende, at det samme gælder den, som måske for fem år siden er blevet skilt af den ene eller den anden årsag, og som nu møder en anden og gifter sig igen, eller at Jesus i den kontekst overhovedet adresserer den situation.

En kombination af disse læsninger kan meget vel være gældende, og det er vigtigt at understrege, at disse præmisser harmonerer fint med Jesu direkte tale, ret forstået, men *også* med de skriftsteder, der kun vanskeligt eller umuligt kan harmoneres med præmissen om det i Guds øjne permanent bestående ægteskab.

Den bedre forståelse

Jesus går i rette med farisæerne og de skriftkloge ved flere anledninger, hvor han dels anklager dem for at lægge ”tunge byrder” på mennesker,¹¹ men i særdeleshed anklager dem for at tilsidesætte Guds Ord til fordel for deres egne ”overleveringer”.¹² Det sidste er med reference til rabbinernes Talmud, en samling af tillægsregler til Toraen, som var den af Gud overleverede lov. Man kan også finde eksempler på en kristen ”talmud” i dag, hvis bestemte udtryksformer, livsstile mv., som ikke er klart forbudte eller påbudte, ophøjes til en forpligtende norm og dermed sætter Guds retningslinjer ud af kraft. Det samme gælder her, hvor et bestemt princip eller en bestemt fortolkningsnøgle ophøjes til dogme, men de facto tilsidesætter Guds Ord. Det er muligt at fastholde ægteskabets hellighed og vigtighed uden at skulle gøre det på basis af en fortolkning, der i sin radikalitet også binder og bebyrder den sagesløse.

Hvis ægteskabet ikke er permanent i den betydning, at det er intakt trods en skilsmisse, så er der ikke bibelsk grundlag for at forbyde et nyt ægteskab af den grund. Her kan indsigelse måske rejses, hvis det f.eks. er den nye ægtefælle som sådan, der er skyld i den forudgående skilsmisse, eller hvis den pågældende bærer skylden for en tidligere skilsmisse, og der ikke i relation til dette er omvendelse og genoprettelse. Konkrete overvejelser i relation til dette er dog ud over dette skrivs rammer.

⁸ Matt.19,8

⁹ Matt.19,9

¹⁰ Matt.6,19

¹¹ Matt.23,4

¹² Matt.15,6